

Sygn. akt I C 559/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2014r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący- SSO Jolanta Hryciuk

Protokolant – sekr.sąd. Agnieszka Biarda

po rozpoznaniu w dniu 16 października 2014r. w Siedlcach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. P., J. F., K. C.

przeciwko S. C.

o ochronę dóbr osobistych

1. zobowiązuje pozwanego S. C. do złożenia oświadczenia woli o następującej treści „wyrażam zgodę na ekshumację zwłok J. C. zmarłego 24 listopada 1994r. pochowanego na (...) Ś. J. Ś. w S. i na ponowne pochowanie na tym cmentarzu w grobie, w którym została pochowana żona J. C., Z. C. zmarła 22 października 2013r.”.
2. zasądza od S. C. na rzecz M. P., J. F., K. C. kwotę 600 (sześćset) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sygn. akt I C 559/14

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 14 lutego 2014r., złożonym do Sądu Rejonowego w Garwolinie, wniesionym przeciwko S. C., powodowie M. P., J. F. i K. C. wniesli o zezwolenie im na dokonanie ekshumacji zwłok zmarłego J. C. i przeniesienie zwłok z grobu położonego na Cmentarzu Parafialnym w S. do grobu Z. C. położonego na tym samym cmentarzu.

W uzasadnieniu podnieśli, iż ich ojciec J. C. zmarł 24 listopada 1994r. i został pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Parafialnym w S., przy czym należność za użytkowanie grobu poniosła matka Z. C.. W grobie ojca nie pochowano innego zmarłego. Matka Z. C. zmarła 22 października 2013r. Jej wolą wyrażaną wielokrotnie przed śmiercią było to, żeby jej ciało pochować we wspólnym grobie z ojcem. Powodowie podnieśli, iż S. C. nie wyraził zgody na pochowanie matki w grobie ojca, w związku z czym Z. C. została pochowana w innym grobie na tym samym cmentarzu. W grobie Z. C. nie została pochowana żadna inna osoba. Zdaniem powodów uwzględniając wolę większości dzieci zmarłych i samych zmarłych wyrażaną wielokrotnie za ich życia, konieczne jest dokonanie pochówku obojga rodziców we wspólnym grobie. Nie ma żadnych racjonalnych przyczyn, aby rodzice byli na zawsze pochowani w oddzielnych grobach, zwłaszcza, że byłoby to wbrew ich woli wyrażanej za życia. Brat powodów S. C. nie chce wyrazić zgody na ekshumację zwłok ojca i pochowanie go w grobie z matką. Dlatego powodowie wniesli, aby Sąd zezwolił na dokonanie ekshumacji i przeniesienie zwłok J. C. do grobu, gdzie pochowana jest Z. C..

Postanowieniem z dnia 27 marca 2014r. Sąd Rejonowy w Garwolinie stwierdził swą niewłaściwość i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Siedlcach (k.11).

Na rozprawie powodowie popierali powództwo.

Pozwany S. C. wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił, co następuje:

J. C. i Z. C. byli małżeństwem. J. C., ojciec stron zmarł 24 listopada 1994r. (odpis aktu zgonu k.7). Został pochowany na cmentarzu wyznaniowym Parafii Rzymskokatolickiej Ś. J. Ś. w S. w grobie ziemnym. Sprawami jego pochówku zajmował się syn S. C., który zamieszkiwał z rodzicami. S. C. w 1995r. uiścił opłatę za grób na rzecz parafii w kwocie 500 zł (zaświadczenie proboszcza Parafii Rzymskokatolickiej Ś. J. Ś. w S. k.35).

Z. C. zmarła 22 października 2013r. (odpis aktu zgonu k.6). Jej wolą wyrażaną za życia było pochowanie jej po śmierci razem z mężem J. C., przy czym chciała, aby pochowano ją w grobie murowanym. S. C. nie wyraził zgody na zgodę na wymurowanie grobu, w którym był pochowany J. C., gdyż to on był fundatorem nagrobka lastrykowego i nie chciał, aby uległ on zniszczeniu. Wyrażał zgodę na pochowanie matki jedynie w grobie ziemnym (wyjaśnienia S. C. – nagranie z rozprawy z 16 października 2014r.). Doszło do nieporozumienia między rodzeństwem i w konsekwencji powodowie zdecydowali o pochowaniu matki Z. C. w innym grobie, zgodnie z jej wolą w grobie murowanym.

S. C. był w konflikcie z matką Z. C.. S. C. wyraża zgodę na przeniesienie zwłok jego matki do grobu ojca J. C. (wyjaśnienia stron – nagranie z rozprawy z 16 października 2014r.).

J. F. uiściła opłatę w wysokości 200 zł za miejsce na grób, w którym złożone miało być ciało Z. C. i jej męża (zaświadczenie proboszcza Parafii Rzymskokatolickiej Ś. J. Ś. w S. z 22 października 2013r., k. 5).

Strony sprawują kult pamięci zmarłych rodziców poprzez odwiedzanie grobów, dbanie o nie, składanie kwiatów, palenie zniczy. Strony nie przeszkadzają sobie wzajemnie w tych czynnościach (wyjaśnienia stron na rozprawie 16 października 2014r.)

Sąd zważył, co następuje:

Powodowie sformułowali swój wniosek do Sądu jako wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu poprzez zezwolenie im na dokonanie ekshumacji zwłok ojca J. C. i przeniesienie tych zwłok do grobu znajdującego się na tym samym cmentarzu, w którym pochowana jest jego żona, a matka stron Z. C.. Na powyższe zgody nie wyraził i nie wyraża brat powodów S. C.. Pozwany S. C. swoje prawo do grobu J. C. wywodzi przede wszystkim z faktu, iż jest on fundatorem nagrobka i on uiścił opłatę na rzecz parafii zarządzającej cmentarzem. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z 29 września 1978r. (III CZP 56/78, OSNC 1979/4/68) nie można uznać, iż osoba, która wybudowała grób może sama decydować o prawie pochowania w nim zwłok innych osób, poza zwłokami tej osoby, dla której grób został wybudowany. Taka decyzja mogłaby godzić w uczucia członków najbliższej rodziny osoby już pochowanej, a ponadto mogłaby im utrudniać korzystanie z uprawnień składających się na szeroko rozumiane pojęcie kultu pamięci osoby zmarłej. O pochowaniu zwłok w grobie decydują wspólnie: osoba, która poniosła koszty jego budowy i uiściła opłaty za korzystanie z miejsca na cmentarzu, oraz członkowie najbliższej rodziny osoby, dla której grób został przeznaczony (chodzić tu będzie z reguły o osoby wymienione w art. 10 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych). Jeżeli osoby zainteresowane nie dojdą do porozumienia w tym przedmiocie, każda z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu. Do orzeczenia właściwy będzie tryb postępowania nieprocesowego, analogicznie do spraw o uregulowanie między współwłaścicielami stosunków związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej. Gdy chodzi o prawo materialne, to będą miały odpowiednie zastosowanie w drodze analogii przepisy kodeksu cywilnego o współwłasności rzeczy w częściach ułamkowych, a w szczególności odnoszące się do zarządzania rzeczą wspólną w granicach czynności zwykłego zarządu (art. 200-204 k.c.) i przekraczających te granice (art. 199 k.c.). Podkreślić należy, że podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26.V.1978 r. I CR 57/78 (OSNCP 1979/9/163). Sąd Najwyższy zauważył, że wskazany wyżej tryb postępowania nie wchodzi w grę w przypadku, gdy spór między najbliższymi członkami rodziny zmarłej nie dotyczy prawa pochowania zwłok w konkretnym grobie, lecz praw osobistych i ochrony tych praw, np. w przypadku sporu, któremu z członków rodziny przysługuje prawo pochowania

zwłok w swoim grobie, prawa umieszczenia na grobie tablicy z krzyżem itp. Wówczas spór o prawa niemajątkowe podlega rozpoznaniu w trybie procesowym.

Sąd uznał, iż w przedmiotowej sprawie spór dotyczy praw osobistych i ochrony praw najbliższych członków rodziny zmarłych J. i Z. C.. Prawo pochowania zwłok osoby zmarłej wraz z prawem do ekshumacji oraz pamięć o osobie zmarłej stanowią dobra osobiste chronione przepisami prawa cywilnego. Każde jego naruszenie niewątpliwie godzi w podstawowe i niezbywalne prawa człowieka. Istnieje zatem potrzeba ochrony tego dobra przez obowiązujący porządek prawny i ochrony takiej należy poszukiwać na podstawie art. 23 kc i art. 24 kc.

Rzeczą Sądu w tym postępowaniu była ocena, czy pozwany S. C. dopuścił się naruszenia dóbr osobistych powodów. Z przepisu art. 24 kc wynikają dwie przesłanki ochrony dóbr osobistych: naruszenie dobra osobistego i bezprawność tego naruszenia. O naruszeniu dobra osobistego można mówić tylko wówczas, gdy działanie drugiej strony było bezprawne, a mianowicie sprzeczne z normami prawnymi lub zasadami współzycia społecznego. Rozpoznając sprawę sąd winien ustalić pierwszej kolejności, czy doszło do naruszenia dobra osobistego, a następnie czy działanie pozwanego było bezprawne.

W ocenie Sądu pozwany S. C. naruszył dobra osobiste powodów po raz pierwszy odmawiając zgody na pochowanie matki Z. C. w grobie J. C. po jego uprzednim wymurowaniu zgodnie z wolą matki, a po raz drugi wyrażając sprzeciw na dokonanie ekshumacji zwłok J. C. i przeniesienie zwłok do grobu Z. C.. S. C. naruszył uprawnienia powodów do współdecydowania o tym, kto ma być w grobie pochowany, jak grób ma być urządony, czy ma być to grób ziemny czy murowany. Pozwany odmawiając zgody przypisał sobie głos decydujący jako fundator nagrobka. Podstawowym i pierwotnym źródłem prawa do grobu jest umowa cywilnoprawna zawarta z zarządem cmentarza przez osobę uprawnioną do pochowania zwłok na podstawie ustawy z dnia 31 stycznia 1959r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011r., nr 118, poz. 687 ze zm.). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego prawo do grobu ma dwójaki charakter, a mianowicie zawiera elementy majątkowe związane z uiszczeniem opłaty za miejsce na cmentarzu, kosztami urządzenia grobu związanymi z nakładami pieniężnymi, prawem do naziemnych części grobu oraz uprawnienia osobiste związane z kultem pamięci osoby zmarłej (m.in. SN w wyroku z 07.06.2001r., III CKN 406/00, OSNC 2002/3/30). Podkreślić jednak należy, iż uprawnienia o charakterze majątkowym tracą na znaczeniu, z chwilą pochowania w grobie pierwszego zmarłego. Traci znaczenie to, na czyj koszt kupiono miejsce i wybudowano grobowiec. Z tą chwilą bowiem, po stronie wszystkich członków rodziny osoby zmarłej, powstaje prawo osobiste kultywowania pamięci o zmarłym, które ma charakter nadrzędny. Stwierdzić zatem należy, iż w przedmiotowej sprawie prawa osobiste związane z grobem nabyły wszystkie dzieci J. S. C., K. C., M. P. i J. F..

Zarówno powodowie, jak i pozwany należą do kręgu osób, którym przysługuje prawo do pochowania zwłok wraz z prawem do ekshumacji oraz pamięci o zmarłych. Postępowanie pozwanego sprzeciwiające się ekshumacji należy ocenić jako działanie bezprawne. Z art. 24§1 kc wynika domniemanie bezprawności naruszenia dobra osobistego, które podlega obaleniu poprzez wykazanie uprawnienia do określonego działania. W ocenie Sądu Stanisław C. nie przedstawił żadnych konkretnych przyczyn swojego sprzeciwu. Jedynym powodem odmowy zgody na pochowanie Z. C. w grobie J. C. była kwestia materialna, a mianowicie zniszczenie nagrobka, który był ufundowany przez pozwanego, zaś przyczyn odmowy zgody na ekshumację zwłok J. C. pozwany w zasadzie nie podał. W ocenie Sądu uwzględnieniu żądania powodów nie sprzeciwiają się zasady współzycia społecznego, a w szczególności zasada niezakłócania miejsc spoczynku zmarłych. Jak wynika z twierdzeń powodów wolą ich rodziców było pochowanie im razem w jednym grobie. Jest to okoliczność między stronami niesporna. S. C. przyznał, iż wiedział, że matka chciała być pochowana razem z ojcem (nagranie z rozprawy z 16 października 2014r. 00:24:14). Wola wyrażona za życia przez osobę fizyczną dotycząca stosunków prawnych na wypadek jej śmierci ma znaczenie prawne w sprawach majątkowych w sytuacjach przewidzianych w ustawie np. w art. 941-990 kc. Jednostronne oświadczenie woli osoby żyjącej na wypadek śmierci w przedmiocie pochowania zwłok, w świetle prawa jest życzeniem, którego poszanowanie jest kwestią lojalności najbliższej rodziny i obowiązkiem moralnym. W ocenie Sądu nie ma żadnych przyczyn, aby powodowie obowiązku tego nie wypełnili. Z. i J. C. byli małżeństwem z wieloletnim stażem. Jak podały strony małżonkowie wspólnie pracowali, wspólnie wychowali czworo dzieci. Nie ma żadnych powodów, aby nie byli pochowani razem z tej tylko przyczyny, iż pomiędzy ich dziećmi istnieje różnica zdań co do miejsca pochowania. Co więcej S. C. nie sprzeciwia

się ekshumacji zwłok jako naruszającej zasadę niezakłócania miejsc spoczynku zmarłego, bowiem wyraża on zgodę, ale na przeniesienie zwłok matki do grobu ojca. W ocenie Sądu spoczywanie rodziców stron w jednym grobie, poza okolicznością, iż uwzględnia wolę rodziców, jest zgodne z tradycją i zwyczajem, iż małżonkowie spoczywają w jednym miejscu, to także ułatwi stronom kultywowanie pamięci o zmarłych rodzicach. Będą oni odwiedzać wspólny grób rodziców, odbywać ceremonie religijne, opiekować się nim. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 20 września 2007r. (II CSK 237/07, OSP 2008/9/94) grób to nie tylko miejsce pochówku, ale miejsce wiecznego spoczynku, a dla osób wierzących miejsce oczekiwania, zadumy i kontemplacji, tworzący warunki do szczególnego rodzaju relacji emocjonalnej bliskich ze zmarłym. Sąd ocenił, iż nie ma żadnych ważnych przyczyn, aby powodowie nie mogli czcić pamięci obojga rodziców w jednym miejscu, modlić się za nich razem, składać kwiaty czy palić znicze. W konsekwencji Sąd ocenił, iż postępowanie S. C. jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Wynika ono z konfliktu z rodzeństwem, konfliktu ze zmarłą matką, który także pozwany przyznał, a nie z chęci ochrony miejsca spoczynku ojca J. C.. Istnienie konfliktu pozwanego z matką, jak również przyczyny odmowy wyrażenia zgody na pochowanie matki w grobie ojca potwierdzają również zeznania świadka P. C., które Sąd obdarzył wiarą (nagranie z rozprawy z 16 października 2014r.)

Dodatkowo podnieść należy, iż nie bez znaczenia dla oceny żądania powodów jest też okoliczność, iż od daty pochówku J. C. upłynęło 20 lat, co powoduje, iż w istocie ekshumacja sprowadza się będzie do przeniesienia tablicy z nazwiskiem zmarłego i pozostałości szczątków, resztek trumny, co z pewnością narazi strony na mniejsze ujemne przeżycia psychiczne niż przenoszenie zwłok Z. C. zmarłej w 2013r. Ponadto, jak wynika z art. 7 ustawy z dnia 31 stycznia 1959r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011r., nr 118, poz. 687 ze zm.) po upływie dwudziestu lat od pochowania zwłok, aby odnowić uprawnienia należy ponownie uiścić opłatę.

Prawo osobiste do zmiany miejsca spoczynka zwłok jest prawem wspólnym wszystkich żyjących członków najbliższej rodziny zmarłego. Z istoty tej wspólności wynika, iż do powyższej zmiany wymagana jest zgoda wszystkich uprawnionych. Nie oznacza to, iż sprzeciw pozwanego uniemożliwia zmianę zamierzona przez pozostałych. Mimo braku wyraźnej normy rozstrzygnięcie Sądu może zastąpić brak jednomyślności (tak SN w wyroku z 25 kwietnia 1966r., II CR 106/66, LEX 5977). Mając na uwadze przytoczony pogląd Sądu Najwyższego Sąd uznał, iż roszczenie powodów należy potraktować, jako żądanie zobowiązania pozwanego S. C. do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody na ekshumację. Jego zgoda jest bowiem konieczna na dokonanie ekshumacji zwłok J. C., aby w dalszej kolejności uzyskać zgodę inspektora sanitarnego.

Mając powyższe okoliczności na uwadze Sąd zobowiązał pozwanego S. C. do złożenia oświadczenia woli o wyrażeniu zgody na ekshumację zwłok J. C. i ponowne pochowanie na tym samym cmentarzu w grobie, w którym pochowana jest jego żona Z. C..

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98§1 kpc zasądzając od pozwanego, jako strony przegrywającej na rzecz powodów kwotę 600 zł poniesionych przez nich kosztów opłaty sądowej.

Mając powyższe na uwadze Sąd orzekł, jak w wyroku.